

Verdoort, F.-J., ed., *Nationale bewegingen en geschiedschrijving. Acta van het colloquium over de geschiedschrijving van de Vlaamse beweging en van andere nationale bewegingen in Europa. National movements and historiography. Proceedings of the symposium on the historiography of the Flemish movement and of other national movements in Europe* (Bijzonder nummer van *Wetenschappelijke tijdingen*, LXIV (2005); Antwerpen: Archief-, documentatie- en onderzoekscentrum, 2005, 208 blz.).

Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Archief-, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor het Vlaams Nationalisme werd op 15 oktober 2004 in Antwerpen een colloquium gehouden, waarvan de lezingen zijn uitgegeven door *Wetenschappelijke Tijdingen*, een tijdschrift dat in 1935 werd opgericht met als doel de vervlaamsing van het hoger onderwijs en de wetenschap in Vlaanderen. Lange tijd is WT dienstbaar gebleven aan de Vlaamse beweging, maar sinds de jaren tachtig is dit niet altijd even genuanceerde tijdschrift steeds wetenschappelijker geworden.

Deze uitgave geeft daar blijk van. De meest omvangrijke artikelen handelen over Catalonië en Bretagne, maar de meeste aandacht gaat toch uit naar Vlaanderen. De opzet was het geven van overzichten van de historiografie van de nationale bewegingen. De meeste auteurs hebben zich aan hun opdracht gehouden en daardoor hebben wij nu een aardige basis gekregen voor een algemene studie over historiografie van nationale bewegingen, zij het dat lange niet alle landen aan bod komen.

Het is logisch, dat in de eerste fasen van de geschiedschrijving van dergelijke bewegingen alleen actieve leden van de eigen bewegingen de pen ter hand nemen. Pas in een laat stadium komt het tot meer objectief werk van buitenstaanders, dat meestal aanleiding geeft tot hevige debatten, vooral als omstreden episodes als de Tweede Wereldoorlog aan bod komen. Louis Vos geeft in het slotartikel een aanzet tot een typologie van deze vorm van geschiedschrijving.

Het is jammer, dat de Catalaanse specialist Enric Ucelay-da Cal zich in feite niet gehouden heeft aan het thema. Op het eind van zijn lange, weinig verhelderende artikel passeren ettelijke namen van Catalaanse en Castiliaanse historici de revue, maar dat is niet meer dan een opsomming. Zeer veel ruimte neemt hij voor een uiteenzetting over de in zijn ogen specifieke positie van Catalonië, waarbij hij zich wel heel erg door de liefde voor zijn 'natie' heeft laten leiden. Hij beseft onvoldoende, dat het linkse, op synthese gerichte Catalaanse nationalisme zijn bijzondere karakter heeft ontwikkeld in voortdurende strijd met het bureaucratische, rechtse Madrid.

Zeer verhelderend daarentegen is het uitvoerige artikel van de beide Bretons Yann Fournis en Tudi Kernalegenn. Zij geven een uitstekend overzicht van de Bretonse nationale historiografie, waarin de historici steeds in wisselwerking met de nationalistische strijd hun arbeid verrichtten. De la Borderie begon vanaf 1850 de Bretonse geschiedenis te herschrijven vanuit de idee van het bestaan van een eigen Bretonse natie. Onder invloed van zijn werk ontstond

aan het begin van de twintigste eeuw de Parti National Breton. In het Interbellum ontwikkelde deze partij zich onder leiding van de schrijvers Mordrel en Hémon in nationaal-socialistische richting, om tijdens de Duitse bezetting te kiezen voor de collaboratie. Na de bevrijding vond een harde zuivering plaats en het kostte geruime tijd voor het Bretonse nationalisme zich van dit ernstige prestige-verlies kon herstellen. De auteurs maken duidelijk, dat de verwerking van het nazistische verleden sinds de jaren zestig veel grondiger en consequenter heeft plaatsgevonden dan in Vlaanderen, juist door de moderne geschiedschrijving.

Een interessante bijdrage leverde Idesbald Goddeeris over het nationalisme-onderzoek in Polen, Litouwen, Wit-Rusland en de Oekraïne. Hier staan de historici nog altijd ten dienste van de hedendaagse politieke doelen, juist omdat de geschiedenis een belangrijke functie kan vervullen in de nationale strijd tegen een onderdrukker. Sinds de val van het communisme is ook de geschiedschrijving van de nationale bewegingen sterk veranderd. Een goed voorbeeld daarvan bieden de in de tijd verschillende interpretaties van de 'Poolse nationale' opstanden van 1830, 1848 en 1863. Litouwse historici beschreven in het Interbellum de opstand van 1863 totaal anders dan hun Poolse collega's.

Ook Chantal Kesteloot leverde een belangwekkende bijdrage met haar overzicht van de historiografie van de Waalse beweging. Zij constateert, dat de uitspraak van de historicus Hasquin van twintig jaar geleden, dat die geschiedenis nog geschreven zou moeten worden, inmiddels grotendeels achterhaald is. Maar sommige fundamentele vragen zijn nog steeds niet goed aangepakt, het probleem van de interactie van de Waalse beweging en de Belgische politiek, het optreden van Waalse activisten als Belgische politici (Jules Destreé, Bovesse!) en in het bijzonder het optreden van aparte Waalse partijen sinds het verdwijnen van de unitaire staatsstructuur. Terecht schenkt zij veel aandacht aan de in 2001 verschenen *Encyclopédie du Mouvement Wallon*. Zij wijst daarbij op het merkwaardige feit, dat in dit overzichtswerk weinig te vinden valt over de Waalse collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Opvallende afwezigen in de *Encyclopédie* zijn ook de Franssprekenden in Vlaanderen, een typisch probleem waarmee de Waalse historici steeds hebben geworsteld. Het is daarom hoogst merkwaardig, dat Kesteloot zelf in haar artikel geen enkel woord over heeft voor de toch niet onbelangrijke activiteiten ten gunste van het eigen Waalse dialect.

Marnix Beyen geeft een degelijk kritisch overzicht van de historiografie van de Vlaamse beweging in de laatste tien jaar, waarin hij een vergelijking maakt tussen de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* uit de jaren zeventig met de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* uit 1998. Beyen wijst op de verschuiving in de laatste jaren van institutionele geschiedschrijving naar de cultuureschiedenis van de Vlaamse strijd, het gebruik van symbolen, de creatie van de Vlaamse nationale identiteit. Bij zijn overzicht van geschiedschrijving door niet-flaminganten mis ik pijnlijk de Nederlanders Geyl, Verberne en Willemsen.

Harry van Velthoven beperkt zich helaas in zijn verhandeling over de opbouw van een Brusselse identiteit veel te veel tot een bestuurlijk overzicht

van de ingewikkelde Brusselse verhoudingen en tot het weergeven van op zich zelf interessante statistische gegevens over schoolbezoek. Het boeiende artikel van Maarten van Ginderachter over de 'from below'-aanpak in de Vlaamse historiografie is wel wat te kort. Toch geeft hij een goede aanzet tot een onderlinge vergelijking van de Vlaamse en Waalse bewegingen.

Over het geheel biedt de bundel de lezer veel wetenswaardigs, zij het dat de onderlinge samenhang toch wel wat te wensen overlaat.

G. R. Zondergeld

Verstappen, H. Th., *Zwerftocht door een wereld in beweging* (Assen: Van Gorcum, 2006, 164 blz., ISBN 90 232 4229 7).

De geograaf Herman Verstappen (geboren 1924) heeft een afwisselend leven geleid. Vlak na zijn afstuderen in Utrecht in 1949, maar nog net vóór de soevereiniteitsoverdracht, vertrok hij naar Indonesië, waar hij jarenlang bij de Topografische Dienst van het leger werkte en colleges gaf aan de Gadjah Mada universiteit in Yogyakarta en het Instituut Teknologi Bandung. Na zijn repatriëring in 1957 kreeg hij een aanstelling bij het door Willem Schermerhorn opgerichte instituut voor luchtkartering, dat onder meer meehielp bij het opsporen van natuurlijke hulpbronnen in ontwikkelingslanden en buitenlandse studenten wegwijz maakte in het vakgebied. In die functie maakte hij talloze reizen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika, en ging ook een paar keer mee op expeditie in het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea. Hij werd hoogleraar in Delft en trad internationaal op de voorgrond als voorzitter van de Internationale Geografische Unie en als coördinator van het onderzoek naar bestrijding van natuurrampen.

In dit boekje doet Verstappen verslag van zijn leven als globetrotter en van de visie op de wereld die hij al karterend en observerend ontwikkelde. Hij vertelt sjeuig, enthousiast en gepassioneerd over zijn belevenissen in de Molukken, op Sumatra, in de Vogelkop, in het Sterrengebergte (culminerend in de beklimming van de Julianatop in 1959) en aan de rand van de Sahara en bepeinst hardop dat de goede oude aarde alleen maar kan blijven voortbestaan als alle mensen in vrede met elkaar leven en samen werken aan een duurzame, rechtvaardige en democratische maatschappij. Het accent in deze vlotgeschreven memoires ligt meer op anekdotes en aforismen dan op diepgravende, onthullende beschrijvingen van politieke toestanden, economische relaties of de dynamiek van het wetenschapsgebied waarin Verstappen lange tijd zo'n vooraanstaande rol vervulde. Nieuwe informatie over belangrijke historische gebeurtenissen waar de auteur bij betrokken was (zoals de beklimming van de Julianatop) zal men in dit boek tevergeefs zoeken. Het boekje is vooral waardevol als egodocument van een wetenschapsman uit de generatie van vlak na de oorlog die zijn gezichtskring voortdurend verbreedde, zonder zijn binding met zijn achtergrond te verliezen. En het laat ook hoe spannend en nuttig geografie kan zijn, als men onverhoopt verhinderd is geschiedenis te studeren.

Karel Davids